

Aplikacja od ogółu do szczegółu. Akty normatywne w pigułce

Wydanie 11.

Dowiedz się więcej na www.ksiegarnia.beck.pl

I. PRAWO KONSTYTUCYJNE

I. Konstytucja

Ustawa zasadnicza z 2.4.1997 r. – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej

Rzeczpospolita:

- demokratyczne państwo prawne;
- **władza zwierzchnia** – Naród;
- Konstytucja – najwyższe prawo Rzeczypospolitej Polskiej. Stosowana bezpośrednio, chyba że sama Konstytucja stanowi inaczej;
- **władza ustawodawcza** – Sejm i Senat;
- **władza wykonawcza** – Prezydent i Rada Ministrów;
- **władza sądownicza** – sądy i trybunały;
- partie polityczne zrzeszają się na zasadzie dobrowolności i równości obywateli polskich;
- decentralizacja władzy publicznej;
- w drodze ustawy tworzy się samorządy zawodowe;
- ustrój gospodarczy – **społeczna gospodarka rynkowa**;
- **wyłączenie** – na cele publiczne, za słusznym odszkodowaniem;
- **wolność działalności gospodarczej** ograniczona tylko w ustawie i ze względu na ważny interes publiczny;
- podstawą ustroju rolnego jest **gospodarstwo rodzinne**.

Wolności, prawa, obowiązki człowieka i obywatela:

- przyrodzona i niezbywalna godność podstawą praw i wolności;
- **ograniczenie z korzystania z wolności i praw** tylko w ustawie, ze względu na: bezpieczeństwo, porządek publiczny, ochronę środowiska, zdrowie, moralność publiczną, wolności i prawa innych osób;
- **obywatelstwo polskie** nabywa się przez urodzenie z rodziców Polaków. Nie można utracić obywatelstwa polskiego, chyba że obywatel sam się go zrzeknie.

Wolności i prawa osobiste:

- **nietykalność i wolność osobista** – każdy pozbawiony wolności nie na podstawie wyroku ma prawo odwołać się do sądu w celu zbadania legalności pozbawienia wolności. Każdy zatrzymany niezwłocznie powinien zostać poinformowany o przyczynach zatrzymania i w terminie **48 godzin** od zatrzymania przekazany do dyspozycji sądu. Powinien zostać zwolniony, jeżeli w terminie **24 godzin** od przekazania go sądowi nie zostało doręczone mu postanowienie sądu o tymczasowym aresztowaniu wraz z zarzutami;
- **prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy** bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd. Wyłączenie jawności rozprawy z powodu: moralności, bezpieczeństwa państwa, porządku publicznego, ochrony prywatności stron, innego ważnego interesu prywatnego;
- **przepadek rzeczy** tylko w sytuacjach określonych w ustawie i tylko na podstawie prawomocnego orzeczenia sądu;
- obywatela polskiego nie można wydalic z kraju ani zakazać mu powrotu do kraju;
- **ekstradycja obywatela polskiego jest zakazana**. Wyjątki – ekstradycji można dokonać na wniosek innego państwa, sądowego organu międzynarodowego, gdy wynika to z ratyfikowanej przez Polskę umowy międzynarodowej lub ustawy, która wykonuje akt prawa stanowionego przez organizację międzynarodową, której Polska jest członkiem, pod warunkiem, że czyn, którego ekstradycja dotyczy:
  - 1) nie został popełniony w Polsce
  - 2) i stanowił lub stanowiłby przestępstwo według prawa polskiego zarówno w czasie jego popełnienia, jak i w chwili złożenia wniosku;
- warunki nie muszą być spełnione w przypadku: zbrodni ludobójstwa, zbrodni przeciwko ludzkości, zbrodni wojennej lub zbrodni agresji. **Zakaz ekstradycji** – osoba jest podejrzana o popełnienie, bez użycia przemocy, przestępstwa z przyczyn politycznych lub gdy ekstradycja naruszy konstytucyjnie chronione wolności i prawa. O dopuszczalności ekstradycji **orzeka sąd**;
- **cudzoziemcy** mogą uzyskać w Polsce prawo azylu lub status uchodźcy (ochrona przed prześladowaniem).

Wolności i prawa polityczne:

- **wolność zrzeszania się** – zakazane są zrzeszenia, których cel bądź działalność są sprzeczne z Konstytucją lub ustawami. Sąd orzeka o odmowie rejestracji albo zakazie działania;
- obywatele polscy posiadający pełnię praw publicznych mają **prawo dostępu do służby publicznej** na jednakowych zasadach;

- **prawo do informacji** – obywatel ma prawo do uzyskiwania informacji o działalności zarówno organów władzy publicznej, jak i osób pełniących funkcje publiczne. Prawo do uzyskiwania informacji obejmuje dostęp do dokumentów oraz wstęp na posiedzenia kolegialnych organów władzy publicznej pochodzących z powszechnych wyborów, z możliwością rejestracji dźwięku lub obrazu;
- **prawo wyborcze** – obywatel polski ma prawo do udziału w referendum i wyborach, jeżeli najpóźniej w dniu głosowania kończy **18 lat** i na podstawie prawomocnego orzeczenia sądowego nie został ubezwłasnowolniony, pozbawiony praw publicznych lub praw wyborczych;
- **prawo składania petycji, wniosków i skarg** – w interesie publicznym, własnym lub innej osoby za jej zgodą.

Wolności i prawa ekonomiczne, socjalne oraz kulturalne:

- każdy ma **prawo do własności, innych praw majątkowych i dziedziczenia** – ograniczenie własności tylko w ustawie i w sposób nienaruszający istoty tego prawa;
- **wolność wyboru i wykonywania zawodu, wolność wyboru miejsca pracy** – obowiązek pracy może nałożyć tylko ustawa, zakaz stałego zatrudniania dzieci do lat 16;
- **prawo do nauki** – nauka do **18. roku życia** jest obowiązkowa, nauka w szkołach publicznych jest bezpłatna, jednakże ustawa może określić odpłatność niektórych usług szkół wyższych, zapewnia się autonomię szkół wyższych;
- każdy ma prawo żądać od organów władzy publicznej **ochrony dziecka przed przemocą, okrucieństwem, wyzyskiem i demoralizacją.**

Środki ochrony wolności i praw:

- prawo do wynagrodzenia szkody wyrządzonej przez niezgodne z prawem działanie organu władzy publicznej;
- prawo każdej ze stron do zaskarżenia orzeczeń i decyzji wydanych w I instancji;
- prawo do wniesienia **skargi konstytucyjnej** przez każdego, czyje konstytucyjnie chronione wolności lub prawa zostały naruszone (wnosi się ją do Trybunału Konstytucyjnego, który sprawdza zgodność z Konstytucją ustawy, innego aktu normatywnego, na podstawie którego sąd albo organ administracji publicznej orzekł ostatecznie o wolnościach, prawach bądź obowiązkach jednostki);
- prawo wystąpienia do **Rzecznika Praw Obywatelskich** z wnioskiem o pomoc w ochronie swoich wolności lub praw naruszonych przez organy władzy publicznej.

Obowiązki:

- wierność Rzeczypospolitej Polskiej i troska o dobro wspólne (dotyczy obywatela polskiego);
- przestrzeganie prawa;
- ponoszenie ciężarów i świadczeń publicznych, w tym podatków;
- obrona Ojczyzny (dotyczy obywatela polskiego);
- dbałość o stan środowiska.

Źródła prawa

Powszechnie obowiązujące źródła prawa:

- Konstytucja;
- ustawy;
- ratyfikowane umowy międzynarodowe;
- rozporządzenia;
- **akty prawa miejscowego** ustanawiane przez organy samorządu terytorialnego i terenowe organy administracji rządowej.

Ratyfikacja i wypowiedzenie umowy międzynarodowej wymagają **uprzedniej zgody wyrażonej w ustawie**, jeżeli umowa dotyczy:

- pokoju, sojuszy, układów politycznych lub wojskowych;
- wolności, praw, obowiązków obywatelskich;
- członkostwa Polski w organizacji międzynarodowej;
- znacznego obciążenia Polski pod względem finansowym;
- spraw uregulowanych w ustawie bądź co do których Konstytucja wymaga ustawy.

Polska, na podstawie umowy międzynarodowej, może **przekazać kompetencje organów władzy państwowej** w niektórych sprawach **organizacji** lub **organowi międzynarodowemu**. Sejm podejmuje uchwałę bezwzględną większością głosów w obecności 1/2 ustawowej liczby posłów w sprawie trybu wyrażenia zgody na ratyfikację:

- 1) tryb I – ustawa wyrażająca zgodę na ratyfikację uchwalana przez Sejm i Senat większością 2/3 głosów w obecności 1/2 ustawowej liczby posłów i senatorów;
- 2) tryb II – zgoda wyrażona w drodze ogólnokrajowego referendum.

Ratyfikowana umowa międzynarodowa, po jej ogłoszeniu w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej, staje się częścią krajowego systemu prawnego i jest bezpośrednio stosowana, chyba że dla jej stosowania konieczne jest wydanie ustawy.

Rozporządzenia wydają organy wskazane w Konstytucji, na podstawie szczegółowego upoważnienia zawartego w ustawie, w celu jej wykonania. Zakaz przekazywania kompetencji do wydania rozporządzeń innemu organowi.

Uchwały Rady Ministrów i zarządzenia Premiera oraz ministrów to akty prawa wewnętrznego obowiązujące tylko jednostki organizacyjnie podległe. Nie mogą stanowić podstawy decyzji wobec obywateli.

Organy samorządu terytorialnego oraz **terenowe organy administracji rządowej**, na podstawie i w granicach upoważnień zawartych w ustawie, **ustanawiają akty prawa miejscowego** obowiązujące na obszarze działania tych organów.

Sejm i Senat:

- Sejm kontroluje działalność rządu w zakresie wyznaczonym przez Konstytucję i ustawy;
- **Sejm – 460 posłów** wybieranych w wyborach: powszechnych, równych, bezpośrednich, proporcjonalnych i w głosowaniu tajnym. Posłem może być wybrany obywatel polski mający prawo wybierania i ukończone **21 lat** (w dniu wyborów);

- **Senat – 100 senatorów** wybranych w wyborach: powszechnych, bezpośrednich i w głosowaniu tajnym. Senatorem może zostać obywatel polski mający co najmniej **30 lat**;
- posłem i senatorem **nie może być** osoba skazana prawomocnym wyrokiem na karę pozbawienia wolności za przestępstwo umyślne ścigane z oskarżenia publicznego;
- **kadencja Parlamentu – 4 lata** (początek – dzień zebrania się Sejmu na pierwsze posiedzenie, koniec – dzień poprzedzający dzień zebrania się Sejmu następnej kadencji).

Wybory do Parlamentu:

- **zarządza Prezydent, nie później niż na 90 dni** przed upływem kadencji i wyznacza dzień wyborów na dzień przypadający w terminie 30 dni przed upływem kadencji;
- **Sejm może skrócić kadencję Parlamentu** uchwałą podjętą większością 2/3 głosów ustawowej liczby posłów;
- **Prezydent**, po zasięgnięciu opinii Marszałka Sejmu i Senatu, **może**, w przypadkach wskazanych w Konstytucji, **zarządzić skrócenie** kadencji Sejmu i jednocześnie zarządzić wybory, które wyznacza na dzień przypadający w terminie **45 dni** od dnia zarządzenia skrócenia kadencji. Zwołuje też pierwsze posiedzenie w terminie 15 dni od wyborów.

Ważność wyborów do Parlamentu stwierdza **Sąd Najwyższy**. **Wyborcy przysługuje prawo zgłoszenia** do Sądu Najwyższego **protestu przeciwko ważności wyborów** na zasadach określonych w ustawie.

Mandatu posła nie można łączyć z funkcją:

- senatora;
- Prezesa NBP i jego zastępcy;
- Prezesa NIK i jego zastępcy;
- Rzecznika Praw Obywatelskich i jego zastępcy;
- Rzecznika Praw Dziecka i jego zastępcy;
- członka Rady Polityki Pieniężnej;
- członka Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji;
- ambasadora;
- wiążącą się z zatrudnieniem w Kancelarii Sejmu, Senatu, Prezydenta;
- wiążącą się z zatrudnieniem w administracji rządowej;
- sędziego lub prokuratora;
- urzędnika służby cywilnej;
- żołnierza w czynnej służbie wojskowej;
- funkcjonariusza Policji albo służby ochrony państwa.

Zakaz nie dotyczy **członków Rady Ministrów** i **sekretarzy stanu w administracji rządowej**. Odmowa złożenia ślubowania przed Sejmem oznacza zrzeczenie się mandatu.

Odpowiedzialność posła:

- **cywilna** – posła nie można pociągnąć do odpowiedzialności za jego działalność wykonywaną w ramach mandatu (ani w czasie sprawowania mandatu, ani po jego wygaśnięciu), gdyż poseł odpowiada wyłącznie przed Sejmem. Gdy poseł naruszy prawa osób trzecich, może odpowiadać przed sądem tylko za zgodą Sejmu;

- **karna** – od dnia ogłoszenia wyników wyborów do dnia wygaśnięcia mandatu posła, bez zgody Sejmu nie można pociągnąć go do odpowiedzialności karnej. Postępowanie karne wszczęte przed wyborami ulega zawieszeniu na żądanie Sejmu do czasu wygaśnięcia mandatu. Posła nie można zatrzymać ani aresztować bez zgody Sejmu, z wyjątkiem ujęcia go na gorącym uczynku przestępstwa i jeżeli zatrzymanie jest konieczne dla zapewnienia prawidłowego toku postępowania. O zatrzymaniu zawiadamia się Marszałka Sejmu, który może nakazać natychmiastowe zwolnienie.

Poseł nie może prowadzić działalności gospodarczej, osiągając korzyść z majątku Skarbu Państwa, samorządu terytorialnego, ani też nabywać takiego majątku. Złamanie zakazu powoduje podjęcie przez Sejm – na wniosek Marszałka – uchwały o pociągnięciu posła do odpowiedzialności przed Trybunałem Stanu, który może pozbawić go mandatu.

Sejm wybiera Marszałka (który przewodniczy obradom, strzeże praw Sejmu i reprezentuje go na zewnątrz) i wicemarszałków. Sejm powołuje komisje stałe oraz może powołać komisje nadzwyczajne i komisję śledczą.

Zgromadzenie Narodowe – w przypadkach określonych w Konstytucji, Sejm i Senat obradują wspólnie pod przewodnictwem Marszałka Sejmu (w jego zastępstwie Marszałka Senatu). Zgromadzenie Narodowe uchwała swój regulamin.

Premier i członkowie rządu mają obowiązek udzielenia odpowiedzi na **interpelacje** i **zapytania poselskie** w terminie **21 dni**.

 Sejm decyduje, w imieniu Rzeczypospolitej Polskiej, o stanie wojny i o zawarciu pokoju. Uchwała o stanie wojny może zostać podjęta:

- w razie zbrojnej napaści na terytorium Polski;
- gdy z umowy międzynarodowej wynika zobowiązanie do wspólnej obrony przeciwko agresji.

 Prezydent postanawia o stanie wojny, jeżeli Sejm nie może zebrać się na posiedzenie.

Procedura ustawodawcza:

- **inicjatywa ustawodawcza** przysługuje: posłom, Senatowi, Prezydentowi, Radzie Ministrów i grupie 100 000 obywateli mających prawo wyborcze;

 • **pierwszy etap – Sejm:**

- 1) rozpatruje projekt ustawy **w 3 czytaniach**,
- 2) **poprawki** do projektu mogą wnieść: wnioskodawca, posłowie, rząd,
- 3) Marszałek może odmówić poddania pod głosowanie poprawki, która nie została wcześniej przedłożona komisji,
- 4) **wnioskodawca** może wycofać projekt do czasu zakończenia **drugiego czytania**,
- 5) uchwała ustawy **zwykłą większością głosów w obecności 1/2 ustawowej liczby posłów**, chyba że Konstytucja przewiduje inną większość;

• **drugi etap – Senat:**

- 1) Marszałek Sejmu przekazuje uchwaloną ustawę Senatowi,
- 2) w terminie **30 dni** od przekazania ustawy może ją przyjąć bez zmian, odrzucić w całości lub uchwalić poprawki (a jeżeli nic nie zrobi, to przyjmuje się, że została uchwalona w pierwotnym brzmieniu),
- 3) uchwała Senatu może zostać odrzucona przez Sejm bezwzględną większością głosów co najmniej 1/2 ustawowej liczby posłów;

- trzeci etap – **Prezydent**:
  - 1) Marszałek Sejmu przedstawia uchwaloną ustawę do podpisu Prezydentowi,
  - 2) Prezydent **podpisuje** ustawę w terminie **21 dni** od dnia przedstawienia i **zarządza jej ogłoszenie w Dzienniku Ustaw**,
  - 3) przed podpisaniem może **wystąpić do Trybunału Konstytucyjnego** z wnioskiem o zbadanie zgodności ustawy z Konstytucją,
  - 4) przed podpisaniem może również wystąpić do Sejmu z umotywowanym wnioskiem w sprawie ponownego rozpatrzenia ustawy przez Sejm. W takiej sytuacji Sejm ponownie uchwala ustawę, ale większością 3/5 głosów w obecności co najmniej 1/2 ustawowej liczby posłów. Wtedy Prezydent musi, w terminie **7 dni**, podpisać ustawę i ogłosić ją bez możliwości wnioskowania do Trybunału Konstytucyjnego.

Projekt pilny:

- **Rada Ministrów** może uznać uchwalony przez siebie projekt ustawy za pilny i wtedy Senat musi go rozpatrzyć w ciągu **14 dni**, a Prezydent podpisać w ciągu **7 dni**;
- **pilnym projektem nie mogą być**: ustawa podatkowa; ustawa wyborcza dotycząca Prezydenta, Sejmu, Senatu, organów samorządu terytorialnego; ustawa regulująca ustroj i właściwość władz publicznych; kodeksy.

Referendum ogólnokrajowe:

- w sprawach o szczególnym znaczeniu dla państwa;
- zarządzane przez: **Sejm** (bezwzględną większością 1/2 ustawowej liczby posłów) albo **Prezydenta za zgodą Senatu** (bezwzględną większością głosów 1/2 ustawowej liczby senatorów);
- wynik wiążący tylko gdy wzięła w nim udział więcej niż połowa uprawnionych do głosowania;
- **ważność referendum stwierdza Sąd Najwyższy.**

Prezydent RP:

- najwyższy przedstawiciel Rzeczypospolitej Polskiej, gwarant ciągłości władzy państwowej;
- czuwa nad przestrzeganiem Konstytucji, stoi na straży suwerenności i bezpieczeństwa Polski, nienaruszalności i niepodzielności terytorium.

Prezydent wyłaniany jest w wyborach: powszechnych, równych, bezpośrednich, tajnych na **5-letnią kadencję** i może być ponownie wybrany tylko raz. Kandydat musi być: obywatelem polskim, co najmniej **35-letnim**, posiadającym pełnię praw wyborczych. Zgłasza go grupa 100 000 obywateli. Wybrany zostaje ten kandydat, który otrzymał więcej niż połowę oddanych głosów. Jeżeli nikomu to się nie udało, **14 dni** po pierwszym głosowaniu przeprowadza się drugą turę, którą wygrywa ten z **dwóch kandydatów**, który otrzyma więcej głosów. Jeżeli którykolwiek z tych dwóch kandydatów wycofa zgodę na kandydowanie, utraci prawo wyborcze lub umrze, w jego miejsce do wyborów w ponownym głosowaniu dopuszcza się kandydata, który otrzymał kolejno największą liczbę głosów w pierwszym głosowaniu.

Wybory Prezydenta **zarządza Marszałek Sejmu** na dzień przypadający między **100.** a **75. dniem** przed upływem kadencji urzędującego Prezydenta. W razie opróżnienia urzędu zarządza się wybory w terminie **14 dni** i wyznacza się dzień wyborów w terminie **60 dni** od ich zarządzenia.

Kadencja Prezydenta rozpoczyna się w dniu objęcia przez niego urzędu, po złożeniu przysięgi wobec Zgromadzenia Narodowego.

Zastępstwo:

- gdy Prezydent nie może przejściowo sprawować urzędu, zawiadamia o tym Marszałka Sejmu, który tymczasowo przejmuje jego obowiązki;
- gdy Prezydent nie jest w stanie powiadomić Marszałka, to o stwierdzeniu przeszkody w sprawowaniu urzędu rozstrzyga Trybunał Konstytucyjny, na wniosek Marszałka i jemu powierza tymczasowe wykonywanie obowiązków Prezydenta.

Marszałek Sejmu (gdy nie może, to Marszałek Senatu) **tymczasowo** (do czasu wyboru nowego Prezydenta) **wykonuje obowiązki Prezydenta** w razie:

- śmierci Prezydenta;
- zrzeczenia się przez niego urzędu;
- stwierdzenia nieważności jego wyboru;
- uznania przez Zgromadzenie Narodowe trwałej niezdolności do sprawowania urzędu przez Prezydenta ze względu na stan zdrowia (uchwała podjęta większością 2/3 liczby głosów ustawowej liczby członków Zgromadzenia Narodowego – 560);
- złożenia urzędu na podstawie orzeczenia Trybunału Stanu.

Prezydent jako reprezentant Rzeczypospolitej Polskiej w stosunkach zewnętrznych:

- ratyfikuje i wypowiada umowy międzynarodowe (zawiadamiając o tym Parlament);
- mianuje i odwołuje przedstawicieli Rzeczypospolitej Polskiej w innych państwach i przy organizacjach międzynarodowych;
- przyjmuje listy uwierzytelniające i odwołujące akredytowanych przedstawicieli dyplomatycznych innych państw i organizacji międzynarodowych.

Funkcje Prezydenta:

- jest najwyższym zwierzchnikiem Sił Zbrojnych, w czasie pokoju zwierzchnictwo realizuje za pośrednictwem Ministra Obrony Narodowej, mianuje Szefa Sztabu Generalnego i dowódców Sił Zbrojnych, a także w czasie wojny, na wniosek Premiera, mianuje i odwołuje Naczelnego Dowódcę Sił Zbrojnych. Nadaje też stopnie wojskowe na wniosek Ministra Obrony Narodowej. Organem doradczym Prezydenta w zakresie zewnętrznego i wewnętrznego bezpieczeństwa Polski jest **Rada Bezpieczeństwa Narodowego**;
- na wniosek Premiera zarządza powszechną lub częściową mobilizację i użycie Sił Zbrojnych w wypadku bezpośredniego, zewnętrznego zagrożenia państwa;
- w sprawach szczególnej wagi może zwołać **Radę Gabinetową** (tworzy ją rząd obradujący pod przewodnictwem Prezydenta, niemający jednak kompetencji Rady Ministrów);
- **wydaje rozporządzenia i zarządzenia**, a także **postanowienia** w zakresie realizacji swoich pozostałych kompetencji;

- nadaje statut Kancelarii Prezydenta, która jest organem pomocniczym oraz powołuje i odwołuje Szefa Kancelarii.

Akty rządowe Prezydenta wymagają dla swojej ważności **podpisu**, czyli **kontrasygnaty Premiera**, który w ten sposób ponosi odpowiedzialność przed Sejmem.

Nie dotyczy to jednak prerogatyw Prezydenta, czyli:

- zarządzenia wyborów parlamentarnych;
- zwołania pierwszego posiedzenia nowo wybranego Sejmu;
- skracania kadencji Parlamentu;
- występowania z inicjatywą ustawodawczą;
- zarządzania referendum ogólnokrajowego;
- podpisywania bądź odmowy podpisywania ustawy;
- zarządzania ogłoszenia ustaw, umów międzynarodowych w Dzienniku Ustaw;
- występowania z orędziem do Sejmu, Senatu, Zgromadzenia Narodowego;
- wnioskowania do Trybunału Konstytucyjnego;
- wnioskowania o kontrolę do Najwyższej Izby Kontroli;
- desygnowania i powoływania Premiera;
- przyjmowania dymisji rządu i powierzania mu tymczasowego pełnienia obowiązków;
- wnioskowania do Sejmu o pociągnięcie do odpowiedzialności przed Trybunałem Stanu członka rządu;
- odwoływania ministra, któremu Sejm wyraził wotum nieufności;
- zwoływania Rady Gabinetowej;
- nadawania orderów i odznaczeń;
- powoływania sędziów;
- stosowania prawa łaski (nie względem skazanych przez Trybunał Stanu);
- nadawania obywatelstwa i wyrażania zgody na zrzeczenie się go;
- powoływania Pierwszego Prezesa SN i prezesów SN;
- powoływania Prezesa i wiceprezesa TK;
- powoływania Prezesa i wiceprezesów NSA;
- składania wniosku do Sejmu o powołanie Prezesa NBP;
- powoływania członków Rady Polityki Pieniężnej;
- powoływania i odwoływania członków Rady Bezpieczeństwa Narodowego;
- powoływania członków Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji;
- nadawania statutu Kancelarii Prezydenta, powoływania i odwoływania jej Szefa;
- wydawania zarządzeń;
- zrzeczenia się urzędu.

Odpowiedzialność Prezydenta:

- za naruszenie Konstytucji, ustawy lub popełnienie przestępstwa odpowiada przed Trybunałem Stanu;
- postawienie go w stan oskarżenia następuje na podstawie uchwały Zgromadzenia Narodowego (większość 2/3 głosów ustawowej liczby Zgromadzenia Narodowego – 560) na wniosek co najmniej 140 jego członków;
- podjęcie uchwały powoduje zawieszenie Prezydenta w sprawowaniu jego urzędu.

Rząd i administracja rządowa

Funkcje rządu:

- prowadzenie **polityki wewnętrznej i zagranicznej Polski**;
- kierowanie administracją rządową;
- zapewnianie wykonywania ustaw;
- wydawanie rozporządzeń;
- ochrona interesów Skarbu Państwa;
- uchwalanie projektu **budżetu państwa** i kierowanie wykonaniem budżetu;
- zapewnianie **bezpieczeństwa wewnętrznego i zewnętrznego Polski**;
- sprawowanie ogólnego kierownictwa w zakresie relacji z innymi państwami i organizacjami międzynarodowymi;
- zawieranie umów międzynarodowych wymagających ratyfikacji, zatwierdzanie i wypowiedzanie innych umów;
- sprawowanie ogólnego kierownictwa z zakresu obronności kraju (określanie liczby obywateli powoływanych do wojska).

Rada Ministrów składa się z: **Premiera, wiceprezesów Rady Ministrów i ministrów**. Premier i wicepremierzy mogą też pełnić funkcje ministrów. W skład rządu mogą wchodzić również przewodniczący komitetów określonych w ustawach.

Funkcje Premiera:

- reprezentuje rząd i kieruje jego pracami;
- wydaje rozporządzenia;
- zapewnia wykonanie polityki rządu;
- kontroluje pracę członków rządu;
- sprawuje nadzór nad samorządem terytorialnym;
- jest zwierzchnikiem służbowym pracowników administracji rządowej.

Podmioty wydające rozporządzenia:

- Prezydent;
- rząd;
- Premier;
- minister kierujący działem administracji rządowej.

 Rząd, na wniosek Premiera, może uchylić rozporządzenie lub zarządzenie ministra, Premier, wicepremierzy i ministrowie składają przysięgę wobec Prezydenta. Przedstawicielem rządu w województwie jest **wojewoda**. W urzędach administracji rządowej działa korpus służby cywilnej, którego zwierzchnikiem jest Premier i który odpowiedzialny jest za zawodowe i politycznie neutralne wykonywanie zadań państwa.

Procedura powołania rządu:

- **Prezydent** desygnuje Premiera, który proponuje skład rządu. Następnie powołuje Premiera i członków rządu w terminie **14 dni** od pierwszego posiedzenia Sejmu lub przyjęcia dymisji poprzedniego rządu i odbiera od nich przysięgę. Premier w terminie **14 dni** od po-

wołania przedstawia Sejmowi **program działania rządu z wnioskiem o wotum zaufania**, które Sejm uchwała bezwzględną większością w obecności 1/2 ustawowej liczby posłów;

- **Sejm**, po upływie powyższych terminów i niepowołaniu rządu lub nieudzieleniu mu wotum zaufania w terminie **14 dni**, wybiera Premiera i proponowanych przez niego członków rządu bezwzględną większością w obecności 1/2 ustawowej liczby posłów. Prezydent powołuje tak wybraną Radę Ministrów;
- **Prezydent**, w razie niepowołania Rady Ministrów przez Sejm, w terminie **14 dni** powołuje Premiera i na jego wniosek pozostałych członków rządu. Natomiast Sejm w terminie **14 dni** od powołania rządu udziela mu wotum zaufania większością głosów w obecności 1/2 ustawowej liczby posłów. **W razie nieudzielenia wotum zaufania Prezydent skraca kadencję Sejmu i zarządza wybory.**

Odpowiedzialność członków rządu:

- przed Trybunałem Stanu, za naruszenie Konstytucji lub ustaw, za przestępstwa popełnione w związku z zajmowanym stanowiskiem;
- uchwałę o pociągnięciu do odpowiedzialności podejmuje Sejm większością 3/5 ustawowej liczby posłów, na wniosek Prezydenta lub 115 posłów;
- członkowie rządu **odpowiadają solidarnie** przed Sejmem za działalność Rady Ministrów oraz indywidualnie za sprawy należące do ich kompetencji lub powierzone im przez Premiera.

Wotum nieufności:

- Sejm wyraża je rządowi większością ustawowej liczby posłów, na wniosek 46 posłów, którzy jednocześnie wskazują kandydata na nowego Premiera. Głosowanie nad wnioskiem może się odbyć po upływie **7 dni** od jego zgłoszenia. Powtórny wniosek może zostać zgłoszony po upływie **3 miesięcy** od dnia złożenia poprzedniego (wcześniej, tylko gdy złoży go co najmniej 115 posłów);
- Sejm może wyrazić je ministrowi większością ustawowej liczby posłów, na wniosek 69 posłów i wtedy Prezydent go odwołuje.

Premier może wnioskować do Sejmu o wyrażenie rządowi **wotum zaufania**. Udzielenie wotum następuje większością głosów w obecności co najmniej 1/2 ustawowej liczby posłów. Prezydent na wniosek Premiera dokonuje zmian w składzie rządu.

Dymisja Rady Ministrów:

- Premier składa dymisję rządu na pierwszym posiedzeniu nowo wybranego Sejmu;
- w razie nieuchwalenia przez Sejm wotum zaufania dla Rady Ministrów;
- w przypadku wyrażenia rządowi wotum nieufności przez Sejm;
- w przypadku rezygnacji Premiera.

Prezydent, przyjmując dymisję rządu, powierza mu dalsze sprawowanie obowiązków do czasu powołania nowej Rady Ministrów. Prezydent może odmówić przyjęcia dymisji rządu tylko w razie rezygnacji Premiera.

Samorząd terytorialny:

- wykonuje zadania publiczne niezatrzymane dla innych organów władzy publicznej przez Konstytucję lub ustawy;
- podstawową jednostką samorządu terytorialnego jest **gmina**, która wykonuje wszystkie zadania samorządu terytorialnego niezatrzymane dla innych jednostek;
- **jednostki samorządu terytorialnego** posiadają **osobowość prawną**, przysługują im prawo własności i inne prawa majątkowe.

Zadania publiczne:

- **zadania własne** – służą zaspokojeniu potrzeb wspólnoty samorządowej i wykonywane są przez jednostki samorządu terytorialnego;
- **zadania zlecone** – jednostki samorządu terytorialnego wykonują też inne zadania publiczne wynikające z uzasadnionych potrzeb państwa, określonych w ustawie.

Spory kompetencyjne między organami samorządu terytorialnego i administracją rządową **rozstrzygają sądy administracyjne**.

Dochodami jednostek samorządu terytorialnego są:

- dochody własne;
- subwencje ogólne;
- dotacje celowe z budżetu państwa.

Jednostki samorządu terytorialnego mogą ustalać wysokość podatków i opłat lokalnych. Wykonują one zadania za pośrednictwem organów stanowiących i wykonawczych. Wybory do organów stanowiących są: powszechne, równe, bezpośrednie i tajne. Ustrój wewnętrzny jednostek samorządu terytorialnego określają ich organy stanowiące w granicach ustawowych.

Działalność samorządu terytorialnego podlega nadzorowi pod względem legalności.

Organami nadzoru są:

- Premier;
- wojewodowie;
- regionalne izby obrachunkowe – w sprawach finansowych.

Sejm na wniosek Premiera może rozwiązać organ stanowiący jednostki samorządu terytorialnego, jeżeli rażąco narusza on Konstytucję lub ustawy.

Jednostki samorządu terytorialnego **mają prawo zrzeszania się** (mogą przystępować do międzynarodowych zrzeszeń społeczności lokalnych i regionalnych oraz współpracować ze społecznościami lokalnymi i regionalnymi innych państw).

Sądy i Trybunały

Wymiar sprawiedliwości sprawują:

- Sąd Najwyższy;
- sądy powszechne;

- sądy administracyjne;
- sądy wojskowe;
- **sąd wyjątkowy** lub **tryb doraźny** może być ustanowiony **tylko w czasie wojny**;
- postępowanie sądowe jest **dwuinstancyjne**;
- sądy powszechne sprawują wymiar sprawiedliwości we wszystkich sprawach niezastrzeżonych dla właściwości innych sądów;
- **sędziowie są niezawisli i podlegają tylko Konstytucji i ustawom**;
- sędzia nie może: należeć do partii politycznej, związku zawodowego, nie może też prowadzić działalności publicznej niedającej się pogodzić z niezależnością sądów i niezawisłością sędziów;
- **sędziowie są powoływani przez Prezydenta, na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa, na czas nieoznaczony.**

Sędziowie są nieusuwalni, jednak:

- złożenie sędziego z urzędu, zawieszenie w urzędowaniu, przeniesienie do innej siedziby lub na inne stanowisko – wbrew jego woli – może nastąpić tylko na mocy orzeczenia sądu, w przypadkach określonych w ustawie;
- sędziego można przenieść w stan spoczynku, jeżeli choroba lub utrata sił uniemożliwia mu sprawowanie urzędu;
- sędziego można też przenieść do innego sądu lub w stan spoczynku (z pełnym uposażeniem) w razie zmiany ustroju sądów lub granic okręgów sądowych.

Sędzia – bez zgody sądu – nie może być pociągnięty do odpowiedzialności karnej ani pozbawiony wolności, zatrzymany lub aresztowany, **z wyjątkiem** ujęcia go na gorącym uczynku przestępstwa, jeżeli zatrzymanie go jest niezbędne dla prawidłowego toku postępowania. Jednak o zatrzymaniu sędziego informuje się **prezesa właściwego miejscowo sądu**, który może nakazać natychmiastowe zwolnienie.

Sąd Najwyższy:

- sprawuje nadzór nad działalnością sądów powszechnych i wojskowych w zakresie orzekania;
- wykonuje inne czynności określone w Konstytucji i innych ustawach.

Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego powołuje Prezydent na **6-letnią kadencję** spośród kandydatów przedstawionych przez Zgromadzenie Ogólne Sędziów Sądu Najwyższego.

Naczelny Sąd Administracyjny:

- Naczelny Sąd Administracyjny i inne sądy administracyjne sprawują kontrolę działalności administracji publicznej, w tym orzekają o zgodności z ustawami uchwał organów samorządu terytorialnego i aktów normatywnych terenowych organów administracji rządowej;
- **Prezesa Naczelnego Sądu Administracyjnego** powołuje Prezydent na **6 lat** spośród kandydatów przedstawionych przez Zgromadzenie Ogólne Sędziów Naczelnego Sądu Administracyjnego.

Krajowa Rada Sądownictwa:

- stoi na straży niezależności sądów i niezawisłości sędziów, może wystąpić do Trybunału Konstytucyjnego z wnioskiem o zbadanie zgodności z Konstytucją aktów normatywnych w zakresie niezależności sądów i niezawisłości sędziów;
- **składa się z 25 członków:** Pierwszego Prezesa SN, Ministra Sprawiedliwości, Prezesa NSA, osoby powołanej przez Prezydenta, 15 osób wybranych spośród sędziów Sądu Najwyższego, a także sądów: powszechnych, administracyjnych i wojskowych, 4 osób wybranych przez Sejm spośród posłów i 2 osób wybranych przez Senat spośród senatorów;
- Krajowa Rada Sądownictwa wybiera ze swego grona przewodniczącego i 2 wiceprzewodniczących, a jej **kadencja trwa 4 lata**.

Trybunał Konstytucyjny:

- **orzeka w sprawach:**
  - 1) zgodności ustaw i umów międzynarodowych z Konstytucją,
  - 2) zgodności ustaw z ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi, których ratyfikacja wymagała uprzedniej zgody wyrażonej w ustawie,
  - 3) zgodności przepisów prawa, wydawanych przez centralne organy państwowe z Konstytucją, ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi i ustawami,
  - 4) zgodności z Konstytucją celów, działalności partii politycznych,
  - 5) skargi konstytucyjnej,
  - 6) sporów kompetencyjnych między centralnymi konstytucyjnymi organami państwa;
- **orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego:**
  - 1) mają moc powszechnie obowiązującą i są ostateczne,
  - 2) podlegają niezwłocznemu ogłoszeniu w organie urzędowym, w którym akt normatywny był ogłoszony (a jeżeli nie był ogłoszony, to orzeczenie ogłasza się w **Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski”**),
  - 3) wchodzi w życie z dniem ogłoszenia, jednak Trybunał Konstytucyjny może określić inny termin utraty mocy obowiązującej aktu normatywnego (**maksymalnie 18 miesięcy** – ustawa, **12 miesięcy** – inny akt normatywny),
  - 4) stwierdzają o niezgodności z Konstytucją, umową międzynarodową i ustawą aktu normatywnego, na podstawie których wydano prawomocne orzeczenie sądowe lub ostateczną decyzję administracyjną, są podstawą do wznowienia postępowania bądź uchylecia decyzji lub innego rozstrzygnięcia na zasadach i w trybie określonych w przepisach właściwych dla danego postępowania,
  - 5) zapadają większością głosów;
- **z wnioskiem do Trybunału Konstytucyjnego mogą wystąpić:**
  - 1) Prezydent, Marszałkowie Sejmu i Senatu, Premier, **50 posłów, 30 senatorów**, Pierwszy Prezes SN, Prezes NSA, Prokurator Generalny, Prezes NIK, Rzecznik Praw Obywatelskich,
  - 2) Krajowa Rada Sądownictwa,
  - 3) organy stanowiące jednostek samorządu terytorialnego,
  - 4) ogólnokrajowe: organy związków zawodowych, władze organizacji pracodawców i organizacji zawodowych,

- 5) kościoły i inne związki wyznaniowe,
  - 6) każdy, czyje prawa zostały naruszone,
  - 7) każdy sąd (może przedstawić **pytanie prawne** co do zgodności aktu normatywnego z Konstytucją, ratyfikowaną umową międzynarodową, ustawą, jeżeli od odpowiedzi na nie zależy rozstrzygnięcie sprawy toczącej się przed sądem);
- **składa się z:**
    - 1) **15 sędziów** wybieranych indywidualnie **przez Sejm na 9 lat**, ponowny wybór jest niedopuszczalny,
    - 2) **Prezesa i wiceprezesa Trybunału Konstytucyjnego**, których powołuje Prezydent spośród kandydatów przedstawionych przez Zgromadzenie Ogólne Sędziów Trybunału Konstytucyjnego,
    - 3) sędziów, którzy są niezawisli i podlegają tylko Konstytucji;
  - **odpowiedzialność sędziów Trybunału Konstytucyjnego:** bez zgody Trybunału Konstytucyjnego nie mogą być pociągnięci do odpowiedzialności karnej, pozbawieni wolności, w tym zatrzymani, czy też aresztowani, z wyjątkiem ujęcia na gorącym uczynku przestępstwa, jeżeli zatrzymanie jest niezbędne do zapewnienia prawidłowego toku postępowania. **O zatrzymaniu zawiadamia się Prezesa Trybunału Konstytucyjnego**, który może nakazać zwolnienie sędziego.

Trybunał Stanu:

- **odpowiedzialność konstytucyjną** za naruszenie Konstytucji czy ustawy, w związku z zajmowanym stanowiskiem lub w zakresie swojego urzędowania, ponoszą:
  - 1) Prezydent,
  - 2) Premier,
  - 3) członkowie Rządu,
  - 4) osoby, którym Premier powierzył kierowanie ministerstwem,
  - 5) Prezes NBP,
  - 6) Prezes NIK,
  - 7) członkowie KRRiT,
  - 8) Naczelny Dowódca Sił Zbrojnych,
  - 9) posłowie i senatorowie (tylko za prowadzenie działalności gospodarczej z osiągnięciem korzyści z majątku Skarbu Państwa lub samorządu terytorialnego oraz za nabywanie tego majątku);
- **składa się z przewodniczącego, 2 zastępców przewodniczącego i 16 członków** wybieranych przez Sejm spoza grona parlamentarzystów na **4 lata** (czyli Trybunał Stanu liczy 19 członków). Zastępcy przewodniczącego i co najmniej połowa składu powinni mieć kwalifikacje sędziowskie. Przewodniczącym jest Pierwszy Prezes SN, członkowie Trybunału Stanu są niezawisli i podlegają tylko Konstytucji i ustawom;
- **odpowiedzialność sędziów** – bez zgody Trybunału Stanu nie mogą być pociągnięci do odpowiedzialności karnej, pozbawieni wolności, zatrzymani lub aresztowani, z wyjątkiem ujęcia na gorącym uczynku przestępstwa, jeżeli zatrzymanie jest niezbędne dla prawidłowego toku postępowania. O zatrzymaniu informuje się przewodniczącego Trybunału Stanu, który może nakazać natychmiastowe zwolnienie.

[Przejdź do księgarni](#)